

”ALLA BARNNS BEHOV TILLGODOSEDDA, OAVSETT VEM DU ÄR”

– OM FÖRSKOLLÄRARENS INKLUDERANDE
ARBETSSÄTT

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Caroline Landén
Olivia Thygesen

2020-FÖRSK-G19

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket.

Svensk titel: "Alla barns behov tillgodosedda, oavsett vem du är" - Förskollärares inkluderande arbetssätt

Engelsk titel: "All children's needs are met, regardless of who you are" – The inclusive way of working for preschool teachers

Utgivningsår: 2020

Författare: Caroline Landén och Olivia Thygesen

Handledare: Agneta Thörner

Examinator: Marcus Agnafors

Nyckelord: Inkludering, arbetssätt, förskola, förskollärare.

Sammanfattning

Inledning

Studien handlar om förskollärares arbetssätt kring inkludering i förskolan. Inkludering tillämpas i förskolan på olika sätt och begreppet behöver lyftas för att få en bredare kunskap.

Syfte

Syftet med studien är att ta reda på vilka olika arbetssätt kring inkludering som tillämpas av förskollärarna för att beakta barns olikheter och behov.

Metod

Den metod som används är kvalitativ metod. Inom den kvalitativa metoden användes intervju som verktyg för att samla in data. Intervjuerna riktades mot fem verksamma förskollärare på två olika förskolor i Västra Götalands län.

Resultat

Resultatet av undersökningen påvisar att förskollärare applicerar olika arbetssätt kring inkludering i verksamheten, såsom inkluderande arbetssätt som deltagande, ett individanpassat arbetssätt, ett inkluderande arbetssätt till att tillgodose barns behov, anpassningar för att beakta barns olikheter och språkstimulerande arbetssätt. Det finns flera faktorer som påverkar och försvårar arbetet kring inkludering, både i den sociala och fysiska miljön. Förskollärarna nämner bland annat stora barngrupper, brist på personal och lokalerna är sällan anpassade för den stora mängd barn som förekommer i förskolorna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
SYFTE	3
TIDIGARE FORSKNING	4
Likvärdigt arbetssätt kring barns utveckling.....	4
Arbetssättet kring inkludering omfattar alla barn.....	4
Positiv inställning kring inkluderande arbetssätt.....	5
Anpassning av den fysiska och sociala miljön.....	5
METOD	7
Kvalitativ metod	7
Urval	7
Genomförande	7
Etiska ställningstagande	8
Analys/Bearbetning	8
RESULTAT AV FÖRSKOLLÄRARNAS ARBETSSÄTT KRING INKLUDERING	9
Inkluderande arbetssätt som deltagande	9
Ett individanpassat arbetssätt.....	9
Inkluderande arbetssätt till att tillgodose barns behov.....	10
Anpassningar för att beakta barns olikheter.....	11
Språkstimulerande arbetssätt.....	12
Resultatsammanfattning	13
DISKUSSION	14
REFERENSER	17
BILAGOR	19
Bilaga 1: Informationssamtal	19
Bilaga 2: Samtyckesblankett	20
Bilaga 3: Intervjufrågor	21

INLEDNING

Arbetet kring inkludering tillämpas av förskollärare i verksamheten på olika sätt. Begreppet inkludering handlar inte bara om vart barnet fysiskt placeras utan mer om att känna en delaktighet och en gemenskap i gruppen. Det måste finnas en balans och en individanpassad plan kring hur alla barn ska bli inkluderade (Persson & Persson 2012, s. 17; Lindqvist & Rodell 2015, ss. 62–64).

Persson och Persson (2012, s. 107) påvisar att begreppet inkludering inte synliggörs i Läroplanen. Trots det har förskollärarna ett ansvar att se alla barn och respektera individens behov. Alla barn ska få möjlighet att utvecklas utefter sina behov, oavsett vilket behov barnet har.

Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar.

(Läroplanen för förskolan, Lpfö 18, s. 6)

Från tidigare kurs *Didaktik, estetiska läroprocesser i språk, kommunikation och matematik (flerspråkighet)* på Högskolan i Borås, gjordes en kunskapsöversikt. Där framkom det att arbetet kring inkludering enbart berörde barn med funktionsvariation, såsom ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), Downs Syndrom och autism. Om barn utan funktionsvariation inte får sina behov tillgodosedda kan de hamna i skymundan. Förskollärarna behöver därför ha ett inkluderande arbetssätt gentemot alla barn för att följa Läroplanens uppdrag. I vår studie ligger vårt fokus på förskollärarnas inkluderande arbetssätt för alla barn i ett bredare perspektiv, vilket innebär alla barn oavsett behov. "Visionen var att alla skulle bli vinnare i sitt eget liv efter sina förutsättningar" (Persson & Persson 2012, s. 107). Detta citat påvisar vikten av det individuella behovet.

SYFTE

Syftet med denna studie är att undersöka förskollärarnas arbetssätt kring att inkludera alla barn i förskolan. Studien fokuserar på att få fram vilket arbetssätt förskollärarna använder för att beakta barns olikheter i förskolan för att tillgodose alla barns behov, oavsett om barnet har en funktionsvariation eller inte. Genom att lyfta förskollärarnas arbetssätt kring inkludering bidrar det till en bredare kunskap om hur inkludering kan tillämpas i verksamheten på olika sätt.

TIDIGARE FORSKNING

I avsnittet tidigare forskning presenteras forskningsstudier kring inkluderande arbetssätt. Inkludering rent generellt forskas det om i olika utsträckning runt om i världen.

Likvärdigt arbetssätt kring barns utveckling

Forskningsstudierna beskriver ett likvärdigt arbetssätt kring barns utveckling. Det som är mestadels förekommande i forskningen är att alla barn har rätt till utbildning och att deras behov ska tillgodoses. Att se till varje barns behov är en viktig aspekt för att alla barnen ska lyckas i sin utbildning. I forskningen uppkommer det även att förskollärarna ska visa respekt mot alla barn och inte se ner på de barn med exempelvis funktionsvariation, vilket i sin tur kan leda till att alla barnen behandlar alla lika. Om förskollärare visar att barnen med funktionsvariation inte är lika värda kan detta smitta av sig mot resterande barn i barngruppen, vilket kan skapa en ond cirkel. En resurs i förskolan skulle kunna vara till hjälp för de barn med funktionsvariation för att behovet ska tillgodoses, vilket även leder till att förskollärarna får stöttning till att tillgodose alla barns behov och att alla kan få samma möjlighet till ett lärande. På detta sätt bidrar det till extra stöttning för resterande barn i barngruppen. Förskollärare bör se bortom eller ta bort alla hinder som uppkommer för att kunna ge det rätta stödet för alla barn (Macartney & Morton 2009, ss. 4–5; Bines & Lei 2011, s. 421; Hua-Fang & Pei-Fang 2017, ss. 322–323). En aspekt som kan urskiljas i forskningen är även att barn som har vårdnadshavare i skilsmässa har ett stort behov av ett extra stöd i vardagen. Under skilsmässoperioden kan barnen få en svårighet med sociala interaktioner på grund av oro i hemmet. En koppling som kan göras är att i förskolan behöver förskollärarna ge extra stöttning för att arbetsförmågan och utvecklingen inte ska påverkas negativt på barnen (Soeker 2014, ss. 176–177).

En motsats som kan utläsas till stycket ovan när det gäller likvärdigt arbetssätt kring barns utveckling är att i Rietvelds (2008, ss. 7–20) forskning bemöter förskollärare barn med funktionsvariation på ett negativt sätt. Det kan sägas att de ”typiskt” utvecklade barnen får beröm av förskollärarna om de inkluderar barn med funktionsvariation. En markant skillnad som framkommit i Rietvelds (2008) forskning är däremot att barn i skolan bemöts mer likvärdigt oavsett om de behöver extra stöd eller inte. En likvärdig aspekt är att förskollärare använder sig av ett arbetssätt där de behandlar alla barn på ett likvärdigt sätt, att alla barn ses som ”normala”. De framkommer även att barn förväntas bete sig ”normalt”, vilket barn med funktionsvariation inte klarar att uppnå då de är i behov av stöd (Macartney & Morton 2009, ss. 4–5; Rietveld 2008, ss. 7–20).

Arbetssättet kring inkludering omfattar alla barn

Vikten av förskollärarnas arbetssätt kring inkludering som omfattar alla barn beskrivs i forskningsstudierna. Forskarna belyser att alla barn ska vara inkluderande och vara delaktiga i verksamheten samt att om förskollärarna har ett tydligt inkluderande arbetssätt bidrar det till att barn får kunskapen om inkludering tidigt. I de lärande miljöerna ska alla barn oavsett behov rymmas och vara inkluderande. Det är viktigt att förskollärarna får möjligheter till att utvecklas i sin professionella yrkesroll. Forskarna tar upp förslag på vidare utveckling inom ett inkluderande arbetssätt då förskollärarna känner att det är en svårighet då inkludering är utanför deras kompetens och kontroll. Det framkommer även att yrkesverksamma måste ta ansvar för att anpassa målen i Läroplanen på ett sådant sätt som bidrar till att alla barns behov tillgodoses, oavsett behov (Gasser, Malti & Buholzers 2014, ss. 538–542; Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014, ss. 234–235). En annan infallsvinkel i forskningen är att alla barn ska få vara delaktiga när beslut ska fattas och vara en del av diskussionen. Barn i skilsmässa bör få sin röst hörd för att övervinna negativa känslor och skapa en minskad oro. En tillämpning som kan göras av

förskollärarna i förskolan är att hjälpa barnen att hantera sina känslor och minska ilskan som kan uppkomma vid en skilsmässa (Soeker 2014, ss. 176–177, 183).

Positiv inställning kring inkluderande arbetssätt

Forskarna som beskrivs i forskningsstudierna lyfter vikten av att ha en positiv inställning kring inkluderande arbetssätt för alla barn. Genom sociala interaktioner börjar barn utveckla känsla av stolthet, kompetens och tro på sina förmågor. Barn behöver ett känslomässigt stöd och känna en värme och trygghet. Vid en skilsmässa har barnet behov av att få bekräftelse, uppmärksamhet och få behovet tillgodosett (Soeker 2014, ss. 180–182).

Ett positivt arbetssätt kring inkludering i tidig ålder grundas på om pedagoger berikar barns utveckling och ger möjligheter för inlärning oavsett behov. De tar även upp att inkluderingen är grundad på att barnen ska ges möjligheter att umgås med andra barn i naturliga miljöer och att vara deltagande i gemenskapen. Genom att barn med funktionsvariation får vistas tillsammans med de resterande i barngruppen ges en positiv bild av att barn med funktionsvariation även har många styrkor. På så sätt ses barn med funktionsvariation som viktiga medborgare i samhället (Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014, s. 223; Hua-Fang & Pei-Fangs 2017, s. 324).

Anpassning av den fysiska och sociala miljön

I tidigare forskning framkommer det att förskollärare använder olika arbetssätt för att främja barns intresse i den dagliga verksamheten. Exempel på arbetssätt är anpassning av miljön, aktiviteter och material, möjligheter till att lära funktionellt och utvecklingsmässigt i naturliga sammanhang samt tillämpa olika arbetssätt för att ge barn stöd i utvecklingen. Det tas även upp att det fortfarande finns ett gap mellan den nuvarande forskningen och den utövande praktiken trots de arbetssätt som har hittats för att underlätta inkludering i verksamheten. En negativ upptäckt som gjordes vid djupare analys visar på att arbetssätten inte är effektiva i verksamheten trots att förskollärarna påstod att de har varierande instruktioner samt att de har gjort anpassningar i den fysiska och sociala miljön. Vid den djupare analysen kunde de se att förskollärarna gjorde en överdriven förenkling av aktiviteterna eller gav högre vägledning än vad som behövdes. Arbetssätten visar på att förskollärarna hade låga förväntningar på barn med funktionsvariation och en del förskollärare organiserade de dagliga rutinerna/aktiviteterna efter behoven hos det genomsnittliga barnet, det innebar att inga anpassningar utfördes. Inget av resultaten tillfredsställer det som forskarna strävade efter, de strävade efter lika och fullt deltagande samt meningsfullt lärande för barn med funktionsvariation i de dagliga aktiviteterna och samspelet med kamrater (Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014, ss. 225–234).

Forskningen påvisar att barn i behov av stöd får en större social kompetens genom att bli inkluderade i anpassningen av den fysiska och sociala miljön när de samspekar och umgås med barn med ”typiskt” utveckling i samma ålder. Detsamma gäller för de barn som är ”typiskt” utvecklade får ett gott samspel och en större förståelse för andra människor. Vilket även leder till att barnen i behov av stöd får en bättre kvalitet i livet både utanför och i skolan. I forskningen framkommer det även att den sociala upplevelsen ser olika ut hos barn med funktionsvariation. För att anpassa verksamheten i den fysiska och sociala miljön kan den inkluderande barngruppen få ett positivt resultat, medan i en annan barngrupp där inkluderingen inte var central kan barn med funktionsvariation få ett minskat samspel med kamrater och det kan leda till svårigheter. Hos barn med funktionsvariation finns det en högre risk för att de socialt isolerar sig, i jämförelse med ”typiskt” utvecklade barn. När de socialt isolerar sig tenderar barn med funktionsvariation att ta underordnade roller som exempelvis hund och betjänt eller att barnet i fråga tas hand om eller skyddas av andra inom deras jämställdhetskultur (Hua-Fang & Pei-Fang 2017, ss. 322–323; Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014, s. 225). Ett annat

sätt att arbeta i förskolan är att anpassa den fysiska och sociala miljön för att alla barn ska ha en möjlighet att delta. Barn i skilsmässa har ett stort behov av att få verksamheten anpassad utefter deras behov då förskolan ska vara en trygg plats att vara på. Vid en skilsmässa uppstår mestadels konflikter mellan vårdnadshavarna i hemmet och då ska förskolan vara ett hjälpmedel där barnet får en möjlighet att koppla bort den negativa upplevelsen som sker i hemmet (Soeker 2014, ss. 181–183).

PDF Pro Trial

METOD

I avsnittet nedan presenteras vår metod, urval, genomförande, etiska ställningstagande och analys/bearbetning.

Kvalitativ metod

Syftet med studien är att undersöka förskollärares arbetssätt kring inkludering och för att få svar på syftet användes en kvalitativ metod. För att förskollärarnas arbetssätt kring inkludering ska synliggöras valdes intervjuer som metod. Bryman (2018, ss. 562–563) beskriver att det finns olika sorters intervjuer att använda sig av. En semistrukturerad intervju innebär att förskollärarna får frågor ställda utan en speciell ordningsföljd där de kan tala fritt utifrån intervjufrågorna. Genom att ha en semistrukturerad intervju känner respondenten sig tryggare och intervjun upplevs mer som ett samtal än ett förhör. I studien används en semistrukturerad intervju med öppna frågor (se bilaga 3). Vetenskapsrådet (2017, s. 27) påpekar att när öppna frågor ställs vid intervjun styrs inte respondenterna in i det resultat som intervjuaren vill komma åt, utan frågorna ska enbart röra syftet och inga personliga åsikter förekommer. Fördelar med intervju som metod är att resultatet kommer in snabbt och enkelt (Vetenskapsrådet 2017, s. 27).

Urval

I studien intervjuades fem verksamma förskollärare på två förskolor som har en legitimerad utbildning inom pedagogik. Studien utfördes i en kommun i Västra Götalands län. Besöken utfördes på två olika förskolor som ligger centralt och ute på landsbygden. Förskolorna har ingen uttalad profilering kring inkludering. Det fanns ingen personlig koppling till de förskolor som valdes ut. Utgångspunkten var förskolor med en så hög procent utbildad personal som möjligt. Procenten skulle vara över 50 procent för att få större chans att intervjuas flera förskollärare. Studien riktades mot förskollärare som arbetar med de äldsta barnen i förskolan. Hwang och Nilsson (2011, ss. 197–199) belyser att inkludering synliggörs tydligare när barnen blir äldre än två år då barnen får ett större samspel med de andra i barngruppen. Hwang och Nilsson (2011, ss. 197–199) förtydligar att ett symboliskt tänkande utvecklas successivt under förskoleåren. Barn från tre års ålder har utvecklat ett mer symboliskt tänkande, det vill säga att de samspelar mer i förskolan och lär sig att uppfatta andras tankar och känslor.

Genomförande

När förskolor valts ut kontaktades förskollärarna för att få ett godkännande att bli intervjuade och delta i studien. Under samtalet informerades förskollärarna om studiens syfte för att synliggöra vad studien innehåller. Det informerades även om att en samtyckesblankett (se bilaga 2) ska skrivas under samt att uppgifterna kommer att vara anonyma. Vid informationssamtalet (se bilaga 1) ställdes frågan om de godkänner inspelning. Under informationssamtalet bestämdes en tid och plats för intervju. Vid besöken turades vi om att anteckna och intervjuas för att båda skulle få prova på båda delarna. Innan intervjun påbörjades fick berörda förskollärare skriva under en samtyckesblankett där de samtycker till att samtalet spelas in i utbildningssyfte samt att inga personliga uppgifter synliggörs i studien. Efter påskriven samtyckesblankett påbörjades intervjun. Det fanns förskollärare som inte samtyckte till att bli inspelade och då ströks den delen från samtyckesblanketten. Syftet med inspelning är att få deras korrekta uttalanden kring inkluderande arbetssätt samt hur de framför sina utsagor vid intervjuerna för att lättare få ett så exakt resultat som möjligt att bearbeta och analysera. En nackdel som upptäcktes med att åka ut till förskolorna när verksamhet pågick var att vi upplevde en stress hos förskollärarna, de hade inte riktigt tid att bli intervjuade. En fördel som vi dock upplevde med att åka till förskolorna trots tidsbristen var att förskollärarna befann sig på sin arbetsplats och de behövde inte åka iväg för att bli intervjuade, vilket leder till att bortfallen var

minimala och de som tillfrågades ville delta. Förskollärarna finner vår studie intressant men tiden var knapp.

För att förskolläraren ska känna en trygghet fick de välja en lämplig plats för intervjun. Trots detta uppkom det olika störmoment under intervjutiden, som till exempel var att de gick in och ut i rummet eller avbröt respondentens svar. Intervjun pågick under ca 15 minuter och öppna frågor ställdes där svaren inte bedömdes som rätt eller fel (Bryman 2018, ss. 562–563). Roos (2014, ss. 53–54) nämner även att studien kan hamna i fel spår om fel frågor ställs, vilket kan leda till att syftet inte längre berörs och resultatet inte längre utgår från studiens syfte. Intervjufrågorna (se bilaga 3) baserades på studiens syfte.

Etiska ställningstagande

Vetenskapsrådet (2017, ss. 40–41) beskriver att inom etiska ställningstagande finns olika krav att ta hänsyn till vid en studie. I vår studies samtyckesblankett (se bilaga 2) har vi tagit hänsyn till sekretessen, vilket innebär att inga personliga uppgifter har lämnats ut då det ska vara ett skydd för den enskilda individen. Detta kan även styrkas i konfidentialiteten då respondenterna har lämnat ut uppgifter i förtroende. Anonymitet är även ett krav som studien har förhållit sig till, vilket innebär att personer som ingår i forskningsstudier inte kan identifieras, exempelvis att namn och plats inte framkommer i studien. Det ska vara omöjligt att koppla de berörda till studiens resultat. Studiens respondenter har fått figurerade namn för att inga personliga uppgifter ska framkomma (Vetenskapsrådet 2017, ss. 41-40).

Analys/Bearbetning

Intervjuerna som spelades in transkriberades ordagrant för att få med allt som sades under intervjun. Dock var det en som inte spelades in och det blev inte lika ordagrant nedskrivet. Nackdelar som uppkom vid intervjun var att respondentens svar baseras inte alltid på egna erfarenheter utan mer att de väljer att svara det de tror är rätt svar. Förskollärarna frågade vid flertalet gånger om de hade svarat rätt och vi hävdade då att det inte finns några rätt eller fel i deras svar, utan de ska enbart gå efter deras erfarenheter kring arbetssättet som de utför. Detta ser vi som en osäkerhet hos respondenterna. Om vi skulle göra om intervjuerna skulle vi varit tydliga i starten att det inte finns några rätt eller fel i deras svar. Vi ville få så korrekta svar utifrån deras arbetssätt för att kunna få en rättvis och tillförlitlig studie att analysera.

Efter att ha renskrivit alla intervjuer kodades resultatet utefter olika teman i olika färger för att lättare hitta kopplingar till frågeställningarna. När kodningen genomfördes utgick vi från begreppen inkludering och arbetssätt där analysering och presentation framkom av dessa begrepp. Men senare upptäcktes att det var en svårighet att dela upp begreppen och istället gjordes en sammanvävning av begreppen vilket stärkte idén att undersöka inkluderande arbetssätt. En kritisk granskning av data gjordes som samlats in för att få fram det relevanta inom förskollärares inkluderande arbetssätt. Det som ansågs vara irrelevant togs bort för att lättare sortera under varje tema. Fem teman valdes för att passa innehållet i utsagorna till frågeställningarna. De teman som valdes ut var inkluderande arbetssätt som deltagande, ett individanpassat arbetssätt, inkluderande arbetssätt till att tillgodose barns behov, anpassningar för att beakta barns olikheter och språkstimulerande arbetssätt. Efter att ha lagt de olika utsagorna i olika teman påbörjades bearbetningen som därefter blev ett resultat som svarade på studiens syfte. Vid bearbetningen av resultatet försökte vi få med respondenternas utsagor i lika stor utsträckning för att få med allas synvinklar.

RESULTAT AV FÖRSKOLLÄRARNAS ARBETSSÄTT KRING INKLUDERING

I avsnittet nedan presenteras inkluderande arbetssätt som deltagande, ett individanpassat arbetssätt, inkluderande arbetssätt till att tillgodose barns behov, anpassningar för att beakta barns olikheter och språkstimulerande arbetssätt.

Inkluderande arbetssätt som deltagande

Förskollärarna i studien har olika uttalanden om deltagandet och om barnen ska ingå i gemenskapen eller inte. Matilda, Josefina, Tina och Katarina nämner att deras arbetssätt innebär att alla barn ska vara med och få möjlighet till ett deltagande.

När jag kom ut i praktiken handlar inkludering om att erbjuda att det finns en möjlighet att alla är inkluderade. Jag tänker till exempel på en samling nu då så ska möjligheten finnas att alla är med och känner sig inkluderade och välkomna och ha möjligheten att delta. (Matilda)

Inkludering är väl egentligen att alla barn ska vara med och att alla ska synas. (Josefina)

Att man är med, alla är i händelsen. (Tina)

Det innebär ju att i så stor utsträckning som möjligt får med alla barn som man får i sin grupp oavsett vilka begränsningar eller vad de nu har som skulle kunna innebära en begränsning för dem. (Katarina)

Förskollärarna ovan beskriver ett arbetssätt där alla ska vara deltagande, att alla ska göra det som resterande barn i barngruppen gör och att alla ska få möjligheten att vara med samt synas. Medan Ofelia belyser en motsats till att alla ska delta.

För mig betyder det att alla har någon att vara med, som de känner sig uppskattade av och som de känner ett utbyte med, och det gäller både barn och vuxna. Bör inte alltid betyda att alla ska få vara med. (Ofelia)

Ofelia är mer inriktad på att alla ska ha någon att vara med och att det då inte alltid behöver betyda att alla ska vara med i samma aktivitet. Utsagorna visar att förskollärarna har en liknande syn men även att det finns en motsatt syn.

Ett individanpassat arbetssätt

Att arbetssättet ska vara anpassat för att alla barn ska känna sig inkluderade är något som varit återkommande i svaren från förskollärarna. Svaren utspelar sig på olika sätt, bland annat att det är en svårighet i förskolans miljö att inkludera alla barn utefter deras behov.

Miljön kan bero på vilken förskola man är på. Här är det ganska små lokaler för barngruppen och det är svårt att gå undan om ett barn behöver. Kanske behöver ett barn lite mer lugn och ro och då finns det inte så mycket ställen att vara på. Just nu är miljön inte anpassad men man försöker ju anpassa den miljön som finns utifrån dem barnen och de behov de har. Personaltätheten är inte alltid så jättehög och det är inte alltid som vi får resurser. (Josefina)

Personalen räcker inte till och miljön är för liten för alla barnen men vi gör allt vi kan. Vi anpassar ändå efter det vi har. (Tina)

Josefinas och Tinas intention är att individanpassa utefter barns behov men miljön medför svårigheter att uppfylla intentionerna. Josefina och Tina berättar även att miljön ska anpassas utefter dem barnen de har och att de försöker anpassa den miljön som finns. Ofelia och Matildas uttalanden är att miljön och arbetssättet ska individanpassas och betydelsen är att alla barn känner sig inkluderade och sedda.

Förskolemiljön beror väl på vad barnet har för behov och vad det är för situation. Men närvarande pedagoger och ett engagemang, alltså intresserade vuxna så får du med alla barn skulle jag nog säga. Det är en svårighet med att inkludera alla när man kan känna ett misslyckande, hur ska vi få med det här barnet för att få det inkluderat? Det beror ju mycket på situationen. (Matilda)

Det kan vara väldigt svårt faktiskt med stora barngrupper och jag är en varm förespråkare för mindre grupper då det är lättare och känner att man har en relation till dem. Ju fler barn desto svårare är det att inkludera alla barn. Men alla de barn i behov av att göra på ett annat sätt ska så gott det går, vara med och få chans att göra det mesta som de andra gör. Lite på sina egna villkor men ändå så mycket som möjligt likt de andra i gruppen. Jag har märkt ibland att barn med till exempel koncentrationssvårigheter kan behöva lite närhet och att man stryker lite lätt över ryggen för att hjälpa dem att varva ner. Annars erbjuder jag dem att kanske gå undan en stund, gå ut en stund från rummet och sedan komma tillbaka. Förskollärare kommer möta utmaningar oavsett om du jobbat länge med barn eller inte då barngruppen byts ut med jämna mellanrum. Man måste vara beredd på att prova på nytt och tänka om. Vi har de barnen vi har, dem är som dem är, hur ska vi göra för att få dem intresserade av olika saker? (Ofelia)

Matilda och Ofelia nämner ett mer individanpassat arbetssätt där de ser till det enskilda barnets behov och betydelsen av att anpassa situationen därefter. Matilda förklarar hur en pedagog bör vara för att få med alla barn och Ofelia belyser att förskollärare kommer att stöta på utmaningar oavsett hur länge du har jobbat och att det gäller att prova sig fram. Katarina däremot har ett annat synsätt än de andra.

Den sociala miljön hade ju varit mycket lättare att jobba på ett inkluderande sätt om jag hade haft lite färre barn. Den fysiska miljön den tror jag inte är en begränsning. Svårighet som finns är att man inte räcker till då man kanske har en grupp på 19 barn och resurser kan vara en begränsning. Man är ganska så fast i att få dagen att fungera. Har man då någon som behöver att man gör det på ett helt annat sätt så kan det ju vara lite svårt, men anpassningen görs i barngruppen så gott det går. Finns det till exempel ett barn i behov av stöd, såsom talsvårigheter, tränar vi med alla i barngruppen. Alltså alla tycker det är roligt och det är ingen som undrar varför gör vi det här, utan det får ju se till att det blir något roligt då av det. Att man lägger på en sån nivå att alla i gruppen klarar av det. (Katarina)

Det som synliggörs i förskollärarnas olika utsagor är att de tillämpar olika arbetssätt utefter individen. Vissa uttrycker att det är svårt att anpassa miljön då det inte finns plats att vara på. Flertalet av förskollärarna nämner även att det är stora barngrupper och som förskollärare upplever ett misslyckande eller inte räcker till. Det framkommer även att vissa anpassar den sociala och fysiska miljön efter individen, efter barnens behov medan någon annan anpassar så hela barngruppen göra samma aktivitet. Josefina och Katarina är de som tar upp att resurser är svåra att tillgå. Flertalet förskollärare ser en svårighet med att personalen inte räcker till då det finns personalbrist.

Inkluderande arbetssätt till att tillgodose barns behov

Ytterligare ett uttalande som förskollärarna har kring ett inkluderande arbetssätt var även att alla barns behov ska tillgodoses.

Inkludering innebär för mig alla barns rätt att vara i förskolan, att man får alla barns behov tillgodosedda, oavsett vem du är. (Josefina)

Jag kan tänka mig att förr så pratade man eller kanske hade bestämt att är det samling så ska man vara med, men nu kan inkludering handla om att man ser till varje barns behov istället då. Handlar väl om att alla ska känna sig viktiga och sedda i en barngrupp. (Matilda)

Josefina och Matilda förklarar ovan att förskollärare ska tillgodose varje individs behov. Det handlar även om att barnen ska känna sig viktiga och sedda oavsett vem du är. Begreppet inkludering relateras många gånger till barn med diagnoser eller barn som har speciella behov, vilket Josefina och Katarina belyser under intervjun.

I förskolan tror jag att man tänker på barn med speciella behov kanske som behöver mera stöd när inkludering nämns. Alla barn kan behöva stöd någon gång och i olika tider och sådär. Men när man tänker inkludering så tänker man då oftast att det är någon som behöver lite extra hjälp. Det gäller även vid till exempel en skilsmässa då har du särskilda behov och mår kanske inte bra och behöver komma in i gruppen. Eller som blyga barn, behöver också inkluderas för dem kan lätt försvinna eller barn som är tysta. (Josefina)

Det är ju diagnoser man tänker på först. Men ett blygt barn behöver absolut inte ha en diagnos utan handlar även om dem barn med till exempel allergi som kan bli väldigt åsidosatta, det har vi på vår avdelning. Så där är det jättemycket anpassning för att barnet inte ska uppleva att den står vid sidan om. Rent tekniskt gör barnet ju det då det inte går att vistas på vissa ställen, kan inte äta i närheten av vissa grejer osv. Vi har funderat mycket på hur ska vi få barnet att känna sig inkluderat och inte känna sig åsidosatt fast vi ändå måste göra det. (Katarina)

Josefina och Katarina relaterar inkluderingsbegreppet först och främst till barn med diagnoser, men de anser även att det handlar om de resterande i barngruppen. Utsagorna i temat visar att några av förskollärarna anser att arbetssättet är att tillgodose barns behov. Exempelvis att ett blygt barn inte behöver ha någon diagnos utan barnet behöver stöd i sin vardag ändå för att kunna träda fram.

Anpassningar för att beakta barns olikheter

Flertalet av förskollärarna beskriver att de anpassar miljön utefter det som de har att tillgå för att möta barngruppen och även stärka kontakten med barnen. För att beakta barns olikheter behöver förskollärarna anpassa verksamheten och deras arbetssätt för att fånga alla barn.

Man anpassar utifrån de barnen och behov som man har. (Josefina)

Anpassar efter det vi har. (Tina)

Om ett barn har ett jättehandikapp eller så får man ju anpassa det rent fysiskt efter barnet för att få det inkluderat, så det beror ju på situationen. Först får man ju lära känna sina barn sen får man väl testa sig fram lite hur det fångar just det här barnet. Det kanske inte kan vara för stor barngrupp runt omkring, för att få det här barnet att uttrycka sig. Får testa olika material för att få barnet att våga träda fram. Handlar väl om att lära känna barnet och testa olika metoder. Det kan också vara viktigt att tänka på att inte tvinga någon som inte är intresserad. (Matilda)

Anpassning kan vara att organisera på ett visst sätt och innan man vet på vilket sätt får man ju prova sig fram och vara redo att prova nya saker. Fungerar det inte får vi

göra på annat sätt. En anpassning till exempel kan vara att ett barn behöver pilla på något och då låter vi barnet pilla på något för att kunna vara med. (Ofelia)

Det handlar om att möta de barnet där de är. Man måste vara flexibel i den situationen man har, men man får ju se på sin miljö med öppna ögon och vad kan vi ändra? Kan vi ha samlingen här? De här sakerna får vi liksom anpassa efter de situationer som vi precis har, vad det gäller byta rum, flytta, dela grupper, möblera om osv. Måste prova och se vad som funkar men att kanske inte pusha för mycket utan se i vilka situationer fungerar det och vad är det som gör att det fungerar. Så man anpassar situationen hela tiden. (Katarina)

Som vi kan se har förskollärarna ett arbetssätt där de provar sig fram för att se vad de behöver göra i vissa situationer. De anpassar verksamheten för att beakta barns olikheter och se varje barns behov. Förskollärarna anser även att barnen i förskolan är i behov av närhet, trygghet och en närvarande pedagog. Vilket även Josefina och Ofelia belyser.

Som förskollärare ge mycket närhet, vara mycket nära och ge trygghet. Ju mer tryggt barnet blir här med oss desto mer vågar barnet. Så närvarande pedagoger är väldigt viktigt då barn vågar mer när de känner en närhet och trygghet. (Josefina)

Gärna ha barnen nära. Jag har märkt ibland att lite kontakt med barnet genom att stryka lite lätt över ryggen kan dämpa dem lite. Att ha dem nära men också prata mjukt. (Ofelia)

Utsagorna visar att förskollärare anpassar verksamheten utefter barns behov men också att de provar sig fram för att se vad som fungerar i de olika situationerna. Det framkommer även att närhet och trygghet är en viktig aspekt i ett inkluderande arbetssätt för att få med alla barnen i sin grupp. Ytterligare en viktig aspekt som förskollärarna uttrycker är att vara närvarande som förskollärare då barnen känner en trygghet och vågar mer.

Språkstimulerande arbetssätt

De arbetssätt som tillämpas av förskollärarna i studien är bland annat tecken som stöd, bildstöd, språkstimulerande material såsom praxisalfabetet och att de benämner korrekta begrepp.

Pedagogens uppgift är att se till att alla utifrån sina behov vågar vara delaktiga och alla behöver inte göra samma. Vi har barn som har behov av stöd och använder oss av språkstimulerande material. För att få fram vad behovet är ser vi vad som funkar och i samråd med föräldrar och specialpedagog. (Josefina)

Vi tar till specialpedagog för tips och idéer när det gäller språksvårigheter. När vi jobbar med praxisalfabetet vid språkbehov används bildstöd och tecknat stöd. (Tina)

Det är viktigt att sitta ner och diskutera fram hur man ska arbeta med just det här barnet för att känna att vi får det barnet inkluderat. Vi använder oss mycket av tecken, bilder, pratar mycket, vi förklarar, lämnar över ordet till barnen och nämner korrekta begrepp hela tiden. Det blir mycket samtal. (Matilda)

Personligen brukar jag vara noga med att vi ska lyssna på varandra, då är det ett barn i taget som pratar och man lyssnar färdigt. saker och ting måste få ta tid och viktigt att låta varandra prata till punkt. (Ofelia)

Om till exempel ett barn har talsvårigheter då är det ett sätt att man jobbar med hela gruppen med bildstöd. Att vi lägger på en sån nivå att alla klarar av det. Som vi just nu gör till exempel jobbar med språkljud fast inte alla alls behöver hjälp med det men det är roligt när vi använder praxisalfabetet, liksom gör en liten lek om det och då blir ju alla inkluderade. (Katarina)

Som vi kan se i utsagorna ovan använder förskollärarna ett arbetssätt i form av språkstimulering. Flertalet förskollärare nämner att de samtalar kontinuerligt med barnen och även att kollegorna emellan diskuterar barnen för att få en större överblick vilket arbetssätt de ska vidta för att inkludering ska ske. Alla förskollärare tar upp att de använder olika språkstimulerande former och att språket är en central del i vardagen. Utsagorna visar att flera förskollärare arbetar med språkstimulerande arbetssätt för att främja barns lärande och se till alla barns behov.

Resultatsammanfattning

I resultatet finner vi att arbetssättet kring inkludering går mot samma riktning men görs på olika sätt. Vissa förskollärare arbetar för att alla ska vara deltagande i barngruppen, medan andra förespråkar ett individanpassat arbetssätt där de får en möjlighet till deltagande. Det som vi kan utläsa i resultatet är att förskollärarna har en gemensam samsyn vid inkludering. Förskollärarna lyfter att det är viktigt att prova sig fram för att beakta barns olikheter. Både genom stöttning, anpassning av miljö och arbetar med ett språkstimulerande material. Det framgår tydligt i resultatet att majoriteten av förskollärarna förespråkar att alla ska känna sig inkluderade där alla barn är med. Vilket inte betyder att alla behöver befinna sig på samma plats för att känna en gemenskap utan kan också vara att barnen har någon som de känner sig uppskattade av och känna ett utbyte med.

DISKUSSION

Det framgår i studien att det finns olika arbetssätt kring inkludering och förskollärarna har inte en gemensam samsyn när det gäller inkludering i förskolan. Flertalet förskollärares arbetssätt i vår studie var att alla barn ska vara deltagande och att det finns en möjlighet till att delta. En förskollärare i vår studie beskrev att arbetssättet kring inkludering kan betyda att alla inte behöver vara med utan det kan vara att alla ska ha någon att vara med som de känner sig uppskattade av och som det sker ett utbyte med. Detta arbetssätt är en motsats till vad resterande förskollärare i vår studie beskrev om inkludering. En motsats som framkommer i tidigare forskning är att alla barn ska behandlas på samma sätt, att alla barn ska ses som ”normala” och en markant skillnad mellan förskola och skola har uppmärksammats, i förskolan bemöts barn med exempelvis en funktionsvariation negativt medan i skolan bemöts alla barnen lika oavsett behov (Macartney & Morton 2009; Rietveld 2008). Här kan skillnader urskiljas, förskollärarnas inkluderande arbetssätt i vår studie beskrevs endast som att inkludering innebär att alla barn ska vara deltagande och att en möjlighet ska finnas. Medan forskarna tar upp att alla barn ska vara i samma grupp och att barn ska ses som ”normala” och inte bemöta barns enskilda behov.

En gemensam nämnare i förskollärarnas utsagor är att deras arbetssätt kring ett deltagande bör vara att alla barn ska ha någon att vara med i gemenskapen. När förskollärarna beskriver att alla barn ska vara med betyder det inte bara att barnen ska finnas i gruppen utan också att de ska vara deltagande tillsammans med resterande i barngruppen. Men alla förskollärare uttalade sig inte på samma vis, vissa betonade att alla barn ska vara med medan någon betonade mer att alla ska ha någon att vara med. Forskarna har däremot fått fram olika sätt att se på inkludering men de har även en liknande syn då de i grunden pratar om att alla barn ska vara med i samma barngrupp fast de uttrycker sig på olika sätt (Hua-Fang & Pei-Fang 2017; Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014; Macartney & Morton 2009; Rietveld 2008; Soeker 2014). Det är viktigt att uppmärksamma förskollärarnas arbetssätt kring inkludering i ett bredare perspektiv då arbetssätten skiljer sig åt. En viktig aspekt är att arbetslaget i förskolan har en gemensam samsyn kring inkludering.

Ett arbetssätt som togs upp under intervjuerna är individanpassat arbetssätt som flertalet av förskollärarna uppmärksammade. Två av förskollärarna nämner att det fanns en svårighet med att inkludera alla barn i förskolans fysiska miljö, på grund av små lokaler och för stora barngrupper. Men de berättar även att de anpassar miljön så gott det går efter det som finns att tillgå. Det går att urskilja en likhet i den tidigare forskningen mot vår studies resultat. Forskningen nämner att förskollärarna utgår från ett individanpassat arbetssätt då barn i skilsmässa mestadels har ett behov av att få gå undan från barngruppen på eget initiativ. Det nämns även att det finns olika arbetssätt att främja barns intresse i vardagen. Forskarna belyser även att anpassningar av miljön, aktiviteter och material är exempel på arbetssätt som kan tillämpas i vardagen för att ge barnen stöd i utvecklingen (Soeker 2014; Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014). Förskollärarna i vår studie berättar att de anpassar förskolans miljö utefter den miljö som finns att tillgå. Två förskollärare i vår studie beskriver att de försöker anpassa verksamheten utefter barnets behov och den situationen som uppstår. Förskollärarna beskriver även viktiga aspekter inom ett individanpassat arbetssätt där de anser att det är viktigt att förskollärarna är närvarande och har ett engagemang i barngruppen. De nämner även att förskollärare kommer att stöta på utmaningar men att det gäller att prova sig fram. Att individanpassa verksamheten bidrar till att alla barns behov tillgodoses och det leder till att barn kan utvecklas utefter sin förmåga.

I forskningen framkommer det att alla barn har rätt till utbildning och att alla barn ska få samma förutsättningar att lära utefter deras behov. Forskarna anser att förskollärare bör se bortom alla

hinder som uppkommer för att kunna ge rätt stöd för alla barnen. De anser även att det är viktigt att se barns behov och ta bort det uppkomna hindret för att alla ska lyckas i sin utveckling (Hua-Fang & Pei-Fang 2017; Macartney & Morton 2009; Bines och Lei 2011). För att kunna ge rätt stöd till alla barnen kan vi se en svårighet i förskollärarnas utsagor att de försöker använda ett individanpassat arbetssätt genom hela aktiviteten utefter de barn som är i behov av mer stöd. Dock blir det en svårighet när det framkommer att de upplever för stora barngrupper. Förskollärarna är eniga om svårigheten men det framkommer på olika sätt. Vissa nämner att om de hade haft färre barn hade det varit lättare att individanpassa verksamheten och sen finns det dem som nämner att de har statsbidrag som gör att de kan ha mindre barngrupper.

Det finns även andra arbetssätt kring inkludering och de riktar sig mer mot att behoven som barn har ska tillgodoses. Två förskollärare uttryckte att deras arbetssätt är att alla barns behov ska tillgodoses oavsett vem du är och att barnen ska känna sig viktiga och sedda. I tidigare forskning framkommer det att förskollärarna anser att alla barn har rätt till utbildning och behovet barnet har ska tillgodoses så att alla barn får samma förutsättningar. De nämner även att förskollärare måste ta ansvar för att justera målen i Läroplanen på ett sådant sätt som bidrar till att alla barns behov tillgodoses, oavsett vad det är för behov (Hua-Fang & Pei-Fang 2017; Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014). Både förskollärarna och forskarna är inne på samma spår, att det inkluderande arbetssättet ska tillgodose alla barn oavsett vem du är och vad det är för behov som ska tillgodoses. En viktig aspekt som nämns i tidigare forskning är att barn har rätt till utbildning utefter sina förutsättningar. De tar även upp mer om att läroplansmålen ska anpassas utefter barnets behov. Det är viktigt som förskollärare att visa respekt mot alla barn och inte se ner på barn i behov av stöd, utan istället tillgodose varje barns behov (Hua-Fang & Pei-Fang 2017; Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014). Vid granskningen av de forskningar som beskrivits i studien handlar det mestadels om barn i behov av stöd, funktionsvariation eller barn i skilsmässa. Dessa barn har ett behov av att få bekräftelse, uppmärksamhet och få behovet tillgodosett (Hua-Fang & Pei-Fang 2017; Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014; Bines & Lei 2011; Macartney & Morton 2009; Rietveld 2008; Soeker 2014). I förskollärarnas utsagor kan det utläsas att de har ytterligare tankar kring inkluderande arbetssätt för att tillgodose barns behov och dess betydelse. Att det inte alltid betyder att alla ska vara med utan att även se till varje individs behov. Två förskollärare tog även upp att inkludering relateras många gånger till barn i behov av stöd eller barn med diagnoser men oftast inte till barn som är ”typiskt” utvecklade. Förskollärarna belyser även att det inte enbart behöver relateras till de barn i behov av stöd utan det kan också handla om barn som är blyga, har allergier eller något helt annat.

Det finns en liknelse vid ett inkluderande arbetssätt hos förskollärare i vår studie och den tidigare forskningen. Forskarna i den tidigare forskningen ser till barns behov och att verksamheten ska anpassas för alla barn oavsett behov (Bines & Lei 2011; Macartney & Mortons 2009). Det är något som även förskollärarna i vår studie anser vara viktigt. Forskningen lyfter att arbetssättet kring miljön, aktiviteterna och materialet som finns att tillgå ska anpassas för att nå barns intressen. Förskollärarna i tidigare forskning tillämpar olika arbetssätt för att ge barn stöd i sin utveckling. Det har skett ett förändrat arbetssätt både i den sociala och den fysiska miljön för att undervisningen ska gynna alla. Det finns dock ett mellanrum från det som sägs vid undersökningen mot det som görs i praktiken (Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014; Soeker 2014). I vår studie förklarar förskollärarna att de anpassar verksamheten utefter de barn och behov som finns samt att det beror även på situationen. De nämner även vikten av att lära känna barnen för att kunna prova sig fram vad som fungerar. De måste vara flexibla och kunna ändra i planeringen och att se rummet som en tillgång vid till exempel samlingar.

I tidigare forskning har fokus riktats mot barn med funktionsvariation och barn i skilsmässa. I vår studie har förskollärarna enligt utsagorna anpassat verksamheten för att beakta barns olikheter. De nämner att de tänker på grövre diagnoser när vi samtalade om inkludering men de samtalar mest om hela barngruppen då de anser att kunskap saknas kring barn med funktionsvariation. Förskollärarna i vår studie anser att de behöver vara närvarande och engagerade pedagoger som ger en trygghet till varje barn. De anpassar barngruppen och delar dem i mindre grupper om det behövs för att nå fram till alla barn. I forskningen framkommer det att förskollärarnas lärandemiljöer ska rymma alla barn och alla ska känna sig inkluderade. Forskarna nämner även att förskollärarna ska få utvecklas i sin professionella yrkesroll och de tar upp förslag på vidare utveckling inom ett inkluderande arbetssätt eftersom förskollärarna känner att det är en svårighet då inkludering är utanför deras kompetens och kontroll. Forskarna belyser att det inte fanns tillräcklig anpassning i verksamheten och att inget av resultaten som forskarna fått fram tillfredsställer det som forskarna strävar efter. Vilket var att det skulle finnas ett lika och fullt deltagande samt meningsfullt lärande för barn med funktionsvariation i de dagliga aktiviteterna och samspelet med de andra barnen. (Fyssa, Vlachou & Avramidis 2014). Det är en motsats till hur vår studies förskollärare uttrycker att de gör. I vår studie anpassas verksamheten så långt det är möjligt och barnens behov kommer mestadels i första hand. Förskollärarna säger dock att det inte alltid går att tillfredsställa alla barns behov och intressen. Det kan urskiljas en likhet utifrån en förskollärares utsaga i vår studie och i tidigare forskning. Likheten är att en förenkling av aktiviteter görs för att alla barn ska klara av att utföra aktiviteten. Vilket leder till att de barn som har en högre kunskap inte får en utmaning då inga anpassningar tillämpas.

I tidigare forskning belyses vikten av att samspela med alla barn. Dels för att lära av varandra men även för att bygga upp det sociala samspelet som är viktigt i vardagen och lära sig att acceptera varandras olikheter. Utifrån forskningen kan vi se en tydlig likhet i vår studie. Förskollärarna i vår studie är måna om att alla barn ska få vara med i samtalen och att alla barn ska bli erbjudna att delta utefter sina behov. Förskollärarna beskriver att de samtalar i sitt arbetslag om varje individ. Om de stöter på problem eller inte har kunskapen som behövs tar de in en specialpedagog för tips för att kunna anpassa verksamheten för att tillgå ett arbetssätt som ska gynna alla barn. Förskollärarna är tydliga med att alla barn inte ska behöva göra allt, men det ska finnas möjlighet till deltagande för alla barn oavsett behov.

Avslutningsvis har vi utifrån vår studie fått en insikt om att ett inkluderande arbetssätt kan tolkas på flera olika sätt. Det är av stor vikt att arbetslaget samtalar kring inkludering för att få en samsyn kring arbetssättet och barngruppen. Flertalet förskollärare ser på inkludering på liknande sätt men det skiljer sig åt i vissa aspekter. Flertalet förskollärare i vår studie framhäver vikten av att ha ett inkluderande arbetssätt där alla barns behov tillgodoses, medan andra beskriver att deras inkluderande arbetssätt är att verksamheten ska anpassas till de barnen som är i behov av stöd. Förskollärarna som intervjuades har en samsyn kring inkluderande arbetssätt där de anpassar barngruppens storlek till det utrymme som finns att tillgå. Genom att dela barngruppen till mindre grupper nås alla barn och individens behov kan tillgodoses. Förskollärarna framhäver även i vår studie att närhet och trygghet är en viktig aspekt för att skapa ett lugn i barngruppen. Det är även viktigt att få med barnen på tankebanan och få med deras tankar kring att bli inkluderade. Vi har en förhoppning att vår studie kan väcka tankar hos alla verksamma förskollärare i verksamheten för att inkludering ska tillgodose varje barns behov. Det är också av största vikt att ha en gemensam samsyn och ta till sig arbetslagets tankar för att komma fram till ett arbetssätt som fungerar i barngruppen som de har just nu, vilket kan ändras om barngruppen byts ut eller av andra orsaker förändras. Att arbeta med inkludering kring barn som har flera olika intressen och behov har vi utifrån denna studie och tidigare forskning kring ämnet förstått att diskussion både i arbetslaget och med barnen är centralt.

REFERENSER

Bines, Hazel & Lei, Philippa. (2011). Disability and Education: The Longest Road to Inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 31(5), ss. 419–424.

DOI:10.1016/j.ijedudev.2011.04.009

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber.

Fyssa, Aristeia, Vlachou, Anastasia & Avramidis, Elias (2014). Early childhood teachers' understanding of inclusive education and associated practices: reflections from Greece. *International Journal of Early Years Education*, 22(2), ss. 223-237.

DOI: 10.1080/09669760.2014.909309

Gasser, Luciano, Malti, Tina & Buholzer. (2014). Swiss Children's Moral and Psychological Judgments About Inclusion and Exclusion of Children With Disabilities. *Child Development*, 85(2), ss. 532–548.

DOI:10.1111/cdev.12124

God forskningssed [Elektronisk resurs]. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: <https://www.vr.se/analys/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Hua-Fang, Liao & Pei-Fang, Wu (2017). Early Childhood inclusion in Taiwan. *Infants and Young Children*, 30(4), ss. 320-327.

DOI: 10.1097/IYC.0000000000000102

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur

Lindqvist, Gunilla & Rodell, Annica (2015). *Stöd och anpassningar: att organisera särskilda insatser*. Första upplagan Stockholm: Gothia Fortbildning

Läroplan för förskolan, Lpfö 18 (2018). Skolverket

Macartney, Bernadette & Morton, Missy. (2009). Kinds of Participation: Teacher and Special Education Perceptions and Practices of "Inclusion" in Early Childhood and Primary School Settings. *International Journal of Inclusive Education*, 17(8), ss. 776–792.
DOI:10.1080/13603116.2011.602529

Persson, Bengt & Persson, Elisabeth (2012). *Inkludering och målpuppfyllelse: att nå framgång med alla elever*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Rietveld, Christine. (2008). Contextual Factors Affecting Inclusion during Children's Transitions from Preschool to School. *Australian Journal of Early Childhood*, 33(3), ss. 1-9.

Roos, Carin (2014). *Att berätta om små barn - att göra en minietnografisk studie*. I Löfdahl, Annika, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.

Soeker, Shaheed (2014). The influence of divorce on the occupations of primary school-going children in the Western Cape, South Africa: The perspective of the child and a relevant counsellor. *International Journal of Child Health and Human Development*, 7(2), ss. 175-185

PDF Pro Trial

BILAGOR

Bilaga 1: Informationssamtal

Hej.

Vi skulle vilja prata med en förskollärare på er avdelning. (Se om fler finns på avdelningen)

Vi är två studenter som läser förskolläraryrket i Borås. Vi skriver just nu vårt examensarbete och vår studie inriktar sig mot förskollärares arbetssätt kring inkludering.

Vi skulle vilja intervjua er. Är det något ni skulle vara intresserade av?

Ni/du som intervjuas kommer att vara anonyma då vi följer Vetenskapsrådets etiska krav. Detta innebär att inga namn kommer att nämnas och data kommer raderas efter att examensarbetet publiceras. Den kommer att publiceras i universitetens databas Diva där ni även kan läsa arbetet. En samtyckesblankett kommer att delas ut vid besöket. Har du/ni något emot att vi spelar in samtalet för bättre analys för vår studie?

PDF Pro Trial

Bilaga 2: Samtyckesblankett

HÖGSKOLAN I BORÅS

Akademi/enhet: Förskolläraryrket
Namn, titel: Caroline Landén och Olivia Thygesen, Förskollärares arbetssätt kring inkludering

2019-xx-xx

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen "Examensarbete" vid Högskolan i Borås utför vi en studie med syftet att undersöka vilket arbetssätt förskollärarna har till att inkludera alla barn i förskolan för att tillgodose alla barns behov.

Vi som utför studien skulle önska att spela in samtalet under intervjun. Uppgifterna som spelas in kommer att användas i utbildningssyfte.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av oss samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, dvs. tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrade att omedelbart ta bort uppgifterna.

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

_____
Underskrift

Caroline Landén och Olivia Thygesen
Studentens namn

_____
Namnförtydligande

Examensarbete, 11FK75. Ht19.
Kurs och kurstillfälle

_____
Ort och datum

Susanne Klaar och Jakob Billmayer,
sektionen för lärarutbildning.
Kursansvarig (namn, avdelning)

Bilaga 3: Intervjufrågor

- ❖ Vad innebär inkluderings begreppet för dig i förskolan?
- ❖ Anser du att förskolemiljön är anpassad att få alla barn inkluderade? Om ja, på vilket sätt är förskolemiljön inkluderande?
- ❖ Vilka svårigheter finns med att inkludera alla barn i barngruppen?
- ❖ Om det finns barn med behov av stöd i barngruppen, vilket arbetssätt använder du/ni för att inkludera de barnen? Ge gärna exempel.
- ❖ Kan du beskriva en lärarstyrd aktivitet med fokus på att inkludera alla barnen?
- ❖ Hur arbetar ni inkluderande om det finns ett barn i barngruppen som är exempelvis blyg?
- ❖ Hur arbetar ni inkluderande om det finns ett barn i barngruppen som har exempelvis koncentrationssvårigheter?
- ❖ Hur upplever du att samtal kring inkludering riktas mot?

PDF Pro Trial

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se